

Žensko autorstvo u hrvatskoj moderni

Lovrenović, Rea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:988003>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Rea Lovrenović

**ŽENSKO AUTORSTVO U
HRVATSKOJ MODERNI**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

REA LOVRENOVIĆ

**ŽENSKO AUTORSTVO U
HRVATSKOJ MODERNI**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof.dr.sc. Dubravka Zima

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. GJENA VOJNOVIĆ	2
2.1. Književno stvaranje	3
3. JAGODA TRUHELKA.....	5
3.1. Književno stvaranje	6
3.2. <i>Plein air</i>	7
3.3. <i>Vojača</i>	8
3.4. Ostala djela	9
4. IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ	10
4.1. Književno stvaranje	10
4.2. <i>Priče iz davnine</i>	11
4.3. Prikaz ženskoga elementa u <i>Pričama iz davnine</i>	12
4.4. Zbirka <i>Slike</i>	13
5. ADELA MILČINOVIĆ.....	14
5.1. Književno stvaranje	14
5.2. Zbirka <i>Pod branom</i>	15
5.3. <i>Ivka</i>	16
5.4. <i>Sjena</i>	16
5.5. Ostala djela	17
5.6. Književni biografizam	18
6. ZAKLJUČAK.....	19
7. LITERATURA	20

SAŽETAK

U radu će se na primjerima četiri autorice (Gjena Vojnović, Jagoda Truhelka, Ivana Brlić Mažuranić, Adela Milčinović) interpretirati i analizirati žensko autorstvo u razdoblju hrvatske moderne.

Ključne riječi: moderna, žene, autorstvo, Gjena Vojnović, Jagoda Truhelka, Ivana Brlić Mažuranić, Adela Milčinović

1. UVOD

Kako navodi Miroslav Šicel, hrvatska moderna stilski je heterogeno razdoblje. To znači da u isto vrijeme egzistira nekoliko različitih stilova, kao što su simbolizam i impresionizam. Novost ovoga razdoblja je da se književnost ne može svesti samo na nacionalnu ili socijalnu funkciju. Temeljna zadaća moderne je prikazati općeljudske probleme i estetski doživljaj koji se ostvaruje novim stilskim postupcima. Poezija je, uz crticu i kraću novelu, dominantna književna vrsta moderne u kojoj prevladava impresionistički stil. Glavni nositelji toga stila su pjesnici u svojim poetskim tekstovima, kao što su: Antun Gustav Matoš, Janko Polić Kamov, Dinko Šimunović, Ivo Vojnović itd.

Miroslav Šicel smatra da se moderna može podijeliti u dvije faze. Prva generacija modernista (1897. – 1903.) ističe se programsko-manifestacijskim kritičkim djelovanjem, odnosno kritika je u ovoj fazi dominantna književna vrsta. Takvi su intelektualci bili okupljeni u Praškoj grupi koja se sukobljavala s konceptima književnih realista i njihovim tradicionalnim shvaćanjima koncepta umjetnosti. Šicel to naziva sukobom „starih“ i „mladih“, odnosno sukobom tradicije i modernijeg shvaćanja književnosti. Važni pjesnici i pisci ove faze su Antun Gustav Matoš, Vladimir Nazor, Vladimir Vidrić, Janko Leskovar itd. Međutim u ovoj fazi svojega rada, većina ih nema ni jednu samostalnu knjigu. Tako dolazimo do drugoga razdoblja hrvatske moderne (1903. – 1914.) koje sa sobom nosi najznačajnija prozna i lirski ostvarenja ovoga razdoblja: Vidrićeva zbirka *Pjesme*, Matoševa zbirka pripovijedaka *Umorne priče*, Nehajev roman *Bijeg* (najbolji roman hrvatske moderne), Šimunovićeva zbirka pripovijedaka *Mrkodol* itd. (Šicel, 2005, 5-14)

U razdoblju moderne, i hrvatske su književnice pokazale veliku širinu interesa, dobru naobrazbu te književni dar. Ranije je navedeno kako se u razdoblju moderne sukobljavaju „stari“ i „mladi“, odnosno tradicionalan i moderan pristup književnosti. Muška kritika „mladih“ strogo sudi ženskome stvaralaštvu, a „stari“ koji su stjerani u kut kritiziraju žensko književno stvaralaštvo. O tome govori Dunja Detoni Dujmić u knjizi *Ljepša polovica hrvatske književnosti*. Autorica navodi citat iz *Dnevnoga lista*, autora

Vladimira Lunačeka. On kritizira Adelu Milčinović, a time i većinu hrvatskih spisateljica: „Prvi put je nesamostalna, neemancipovana, a pod rukom svog supruga, zaista nadarena pisca... Ta je gospođa Milčinović užasna kao spisateljica – užasna kao devetdeset postotaka tako zvanih spisateljica... Gđa. Milčinović misli da je moderna, ako ističe neprekidno socijalnu potištenost i podređenost žene – one sve svoje lijepe osjećaje običavaju zamotati u latinske apstraktne pojmove, koje su u liceju naučile.“¹ Prema toj kritici Dunja Detoni Dujmić izvodi zaključak da žene hrvatske moderne balansiraju na rubu nepripadnosti, one su „ničije“. Tako su žene krenule u književnu „borbu“ same za sebe. (Detoni Dujmić, 1998, 22-32)

U ovome radu analizirat će se žensko autorstvo hrvatske moderne na primjeru četiri važne žene: Gjene Vojnović, Jagode Truhelke, Ivane Brlić Mažuranić i Adele Milčinović. Opisat ću njihove životne puteve, baviti se najvažnijim stavkama njihovog književnog stvaralaštva te dati uvid u ženske stavove i borbu za emancipaciju.

2. GJENA VOJNOVIĆ

Gjena Vojnović, poznatija pod pseudonimom Kristijana (Christine) Solvejgs, rođena je 22. svibnja 1866. godine u Splitu. Gjena je bila kći akademika Koste Vojnovića te sestra Iva i Luja Vojnovića. Iako nije rođena u Dubrovniku, smatrala se dubrovačkom književnicom te autor Ivan Esih tvrdi da je svojim pisanjem stekla čvrstu poziciju u hrvatskoj književnosti. 14. lipnja 1890. godine Gjena se udala za Charlesa Loiseaua, francuskoga tajnika i odvjetnika Advokatske komore u Parizu. Gjena Vojnović umrla je 20. lipnja 1956. godine u Château de la Sauge u Francuskoj. Što se tiče književnoga stvaralaštva, Gjena je najveći dio svojih djela objavila u zagrebačkom časopisu *Viencu*, u razdoblju od 1889. do 1903. godine. Najviše je objavljivala pripovijetke, uspomene, crtice i prijevode. Najvažnije Gjenine pripovijesti i članci su: *Suza ljubavi* (1889. godine); *Vrijes* (1891. godine); *Što obaznava zvijezdin trak* (1893. godine); *Elegija* (1893. godine); *Račkomu* (1894. godine); *Crveno ruho* (1894. godine); *Listak iz crnogorske povijesti*

¹ V. Lunaček: Iz književnog zakutka. *Dnevni list*, I, 1905, br. 70, str. 9

(1896. godine); *La Bouillabaise* (1899. godine); *Po naravi* (1901. godine); *Na Mihajlu - Svome ocu u spomen* (1903. godine). 1889. godine u *Vijencu* objavila je i prijevod francuskog romana *Fleurange (Cvjetangja)* autora Cravena Augustusa. (Esih, 1956, 295)

2.1. Književno stvaranje

Prva Gjenina novela nosi naslov *Nevoljin san* te izlazi u *Vijencu* 1888. godine. Fabula ove novele prati glavnoga lika koji obilazi sirotinjsku gradsku četvrt, iznemogle majke i bolesnu djecu, no važnost ove tematike ne pronalazimo u fabuli. Ovo je zapravo prikaz stvarne situacije, odnosno društvene bijede u razdoblju Gjeninoga stvaranja. Čak ni glavni lik nije stvarna osoba već personificirana nevolja koja se ponaša u potpunosti stvarno. To je također simboličan prikaz uistinu loše, stvarne i surove društvene situacije.

Iduće važno djelo je pripovijest *Suza ljubavi* koja izlazi u *Vijencu* godinu dana kasnije, 1889. Glavni lik je nepokretna djevojčica koja razgovara sa zvijezdama i tako pada u vjerski zanos. Ovo djelo simbolizira dvije krajnosti: zemaljski i astralni sloj. Djevojčica se nalazi u zemaljskom sloju koji je prepun društvene nepravde, raznih bolesti i siromaštva. Tu poveznicu možemo primijetiti i po karakterizaciji djevojčice koja je jako mršava, nepokretna i očito vrlo siromašna. Drugi sloj je astralni koji je obilježen kršćanskom utjehom i poniznošću.

Dvije godine kasnije, Gjena piše priču pod nazivom *Vrijes* koja izlazi u *Vijencu* 1891. Radnja prati siromašnu Konavoku Maru koja pokušava dostojanstveno dočekati svoga muža koji se vraća iz Amerike. Dakle Gjena u ovome djelu za zaplet svoje fabule uzima iseljenički motiv. Važan element su antropomorfizirana bića iz prirode poput vrijesa, koja komentiraju središnju temu. Tako Mara razgovara s vrijesom koji joj pririče ljubavnu sudbinu. Zanimljivo je koliko sofisticirano Gjena prikazuje takve personalizirane likove. Takvim se postupcima koristio i njezin brat, Ivo Vojnović. Oboje imaju stil vizualnoga pripovijedanja sa znatnom razradom detalja. Takvim postupcima Gjena nastoji ukazati na važnost onoga što je potisnuto, okrenuto prema nesvjesnome. Drugim riječima, želi skrenuti pozornost na ono što nije u središtu radnje te u tome i uspijeva.

Gjenina najopsežnija pripovijest nosi naslov *Crveno ruho*, a izlazi u *Vijencu* 1894. godine. Radnja ovoga djela prati protagonisticu Vjeru koja se našla u ljubavnom trokutu. S jedne strane stoji Vjerin suhoparan i nezanimljiv muž, a s druge potencijalan ljubavnik, interesantan glazbenik. Lik Vjere zapravo predstavlja žensku slobodu koja je obilježena pustolovnošću i strašću. Važan element toga lika je i umjetnička imaginacija. Naime Gjena u lik Vjere unosi određeni element bovarizma, odnosno traganja za srećom kroz iluziju slobode. Vjera zapravo uz pomoć glazbe i slikarstva, što se reflektira u liku njezina ljubavnika, stječe samo privid slobode. Na taj je način autorica htjela ukazati na ženinu tajnovitost i ulogu nesvjesnog te kontradikciju samoga lika Vjere koja lebdi između zbilje i iluzije. Gjenin brat Ivo predstavlja ženske likove kao nedostižne i tajanstvene ideale ljepote. Gjena želi raščlaniti taj ideal, pokazati kakav je on zapravo iznutra. U njezinim kontemplativnim ženskim likovima koji se dvoume između zbilje i iluzije te koji traže prividnu slobodu, na kraju prevladava osobno odricanje od sreće i slobode. Gjena vješto prikazuje prijelaz iz umjetničkog i erotskoga zanosa u kršćanski ideal te etiku žene u smislu braka i majčinstva. Prijelaz iz nesvjesnog i iluzijskog kraja događa se usiljeno i naglo, pomoću vjere i samilosti. Na kraju Vjera simbolično reže svoje crveno ruho, svoju iluziju i zanos, te komadiće poklanja siromašnima. Usput im priča o prošlosti crvenog ruha uz pouku o svetosti braka, majčinstva i kršćanskoga života. Dunja Detoni Dujmić izvodi zaključak da će autoričino zanimanje za ženine podsvjesne psihološke procese te uvođenje tipa odane, ali i neukrotive žene, igrati važnu ulogu u stvaranju brojnih književnica hrvatske moderne.

U iduće proze Gjena uvodi putopisne elemente, većinom francuske, što se može povezati s činjenicom da je u to doba ona već udana i vezana uz Francusku. 1895. godine u *Vijencu* izlazi proza *Uspomena iz Provance*. Djelo na dokumentaran način prati obilasku provansalskih svetišta. Slična takva proza izlazi u *Vijencu* 1896. godine, a nosi naslov *La Bouillabaisse*. Radnja prati provansalske znance te kulinarsko umijeće pri kuhanju Bouillabaisse (vrsta riblje juhe). Iste godine u *Vijencu* izlazi *Listak iz crnogorske povjesti*. Ova etnografska crtica detaljno opisuje narodne nošnje i običaje vezane uz udaju crnogorske kneginje Jelene.

Iduće važno Gjenino djelo je esej *Elegija* koji izlazi u *Vijencu* 1893. godine. U ovome djelu možemo pratiti dva elementa: želju za oblikovanjem ženske individualnost, ali i opise zagrebačkog samostana u kojem se Gjena školovala.

1903. godine u *Vijencu* izlazi jedno od posljednjih Gjeninih djela na hrvatskom jeziku, a nosi naziv *Na Mihajlu*.

Gjena piše i djela na francuskom jeziku. 1913. godine zajedno s mužem Charlesom Loiseauom piše studiju o balkanskom folkloru pod nazivom *La Chanson du Balkan*. 1918. godine objavljuje umjetnički vodič po Rimu *A l'ombre de la coupole de St. Pierre de Rome*, a 1939. godine tekst o Moulinsu i njegovom umjetničkom blagu pod nazivom *Rêves et contes du vieux Moulins*. (Detoni Dujmić, 1998, 131-141)

3. JAGODA TRUHELKA

Jagoda Truhelka rođena je 5. veljače 1864. godine u Osijeku, a umrla je 17. prosinca 1957. godine u Zagrebu. Roditelji su joj bili profesor Antun Vjanceslav Truhelka i Marija djevojačkoga prezimena Schön. Oboje su bili doseljenici, otac podrijetlom iz Češke, a majka iz Mađarske. Truhelka je većinu svoga školovanja odradila u rodnome Osijeku, ali 1878. godine joj umire otac pa se, nakon tri završena razreda realne gimnazije, seli s majkom i braćom u Zagreb. Tamo se upisuje u Višu djevojačku školu, a potom u Žensku učiteljsku školu. Nakon završetka škole Truhelka postaje osposobljena za osnovnoškolsku učiteljicu. Prvo radno mjesto dobiva odmah po samom završetku školovanja u Djevojačkoj školi u Osijeku. Nakon toga boravi u Zagrebu gdje priprema ispit za rad u državnim školama. S položenim ispitom postavljena je za ravnateljicu Više djevojačke škole u Osijeku. Tamo radi sedam godina dok ne dobije poziv dr. Kršnjavija koji ju imenuje učiteljicom Liceja u Zagrebu. Unatoč svim radnim uspjesima, Truhelkina želja za dodatnim usavršavanjem ne staje. Sukladno tome, kao jedna od prvih žena upisuje se na Zagrebačko sveučilište kao izvanredna slušateljica. Nadalje, deset godina radi u Banjoj Luci kao direktorica Više djevojačke škole. Nakon Banje Luke prelazi u Sarajevo na Žensku preparandiju. Tamo se intenzivno bavi rješavanjem problematičnog ženskog položaja u društvu. Truhelka je u službi provela 40 godina nakon kojih odlazi u mirovinu

i vraća se u Zagreb. U tome se trenu skoro u potpunosti isključila iz javnoga života i posvetila se dječjoj književnosti. (Vinaj, 2006, 162-163)

3.1. Književno stvaranje

Da bismo shvatili o čemu govori Jagoda Truhelka i koje su početne točke njezinih stajališta izraženih u njezinim djelima, moramo poći od objašnjenja same situacije u kojoj se našla. Razdoblje Truhelkina stvaranja može se opisati kao razdoblje književne obnove i burnih događaja u hrvatskoj kulturi, a ona se našla u samom središtu tih zbivanja. Kako navodi Dunja Detoni Dujmić, hrvatska moderna stilski je heterogeno razdoblje. Drugim riječima, kaže da je to razdoblje u kojem su se „sudarile“ nova i stara poetika, odnosno rasap realističkog kanona koji se sankcionirao manifestnim i programskim spisima u moderni. Nakon paljenja mađarske zastave 1895. godine, političke i gospodarske prilike se mijenjaju, što utječe i na nastanak novih ideja o promjeni društvenih standarda. Sve to na koncu dovodi i do težnje za obnovom položaja žena te do novih feminističkih ideja, gdje nastupa Jagoda Truhelka. Ideje „novoga društva“ odišu individualizmom, slobodom te poticanjem obrazovanja, kulture i etičkih načela. Sukladno tome, gradi se novi društveni status žene s naglaskom na pravo na obrazovanje i sudjelovanje u kulturnom životu. Truhelka spada pod novi naraštaj hrvatskih učiteljica koji nastoji odgojiti duhovno slobodnu i nacionalno svjesnu mladež, a najviše žensku. Te ideje počele su se odražavati na polju umjetničkog pa tako i književnog djelovanja. U tom okruženju, Truhelka postaje suradnica *Vienca*, *Prosvjete* i sarajevske *Nade*. Objavljuje desetke novela, pripovijesti, dva romana te pripovijesti za djecu i mladež. Truhelkine proze ističu se prikazom „ženskoga svijeta“ te odnosima spolova. Fabula je kod Truhelke, mogli bismo reći, manje važna. Najčešće je riječ o nekoj jednostavnoj ljubavnoj priči. Dunja Detoni Dujmić tumači da Truhelka ipak stavlja naglasak na psihološku karakterizaciju ženskih likova u svojim djelima. Uvijek se radi o intelektualnom i osjećajnom sukobu muškoga i ženskoga spola. Teme u kojima se taj sukob očituje su parovi koje prate problemi kao što su veći ili manji nesporazumi, istodobna privlačnost i odbojnost, nepodudarnost ideja i stajališta, kraći ili duži rastanci itd. Ti problemi izazivali su emotivne konflikte u Truhelkinim ženskim likovima, a na kraju neku vrstu spoznaje. Muški likovi prikazani su najčešće kao krivci svih tih nesporazuma te kao likovi koji privremeno ili trajno ne razumiju ženstvenost. Često su

inferiorni u odnosu na ženu, u emotivnom, etičkom ili intelektualnom pogledu, no nije uvijek tako. Ponekad pobjeđuje ženina odluka o pravu na obrazovanje, slobodi te nezavisnosti o muškarcu. Takve Truhelkine pripovijesti smatraju se početkom modernog ženskog pisma. Ona se sukladno idejama moderne počinje baviti unutarnjim portetom svojih ženskih likova, analizira odnos među spolovima na psihološkoj razini itd. Kako zaključuje Dunja Detoni Dujmić, svi ti aspekti kojima se Truhelka bavi tematiziraju aktualna pitanja hrvatske moderne kao što su ženska sloboda, senzibilitet i duhovnost. (Detoni Dujmić, 1998, 107-110)

3.2. *Plein air*

Plein air je najznačajniji Truhelkin roman, objavljen 1897. godine. Dunja Detoni Dujmić smatra da ovaj roman prethodi većini znanstvenih zbivanja u književnosti hrvatske moderne. S njom se slaže i Krešimir Nemeć. Smatra da je ovaj roman rani primjer „ženskog pisma“ koji se među prvima bavi psihologijom muškarca i žene. Nemeć navodi da je ovo početak buđenja svijesti o ženskom pitanju te pobuni protiv „muškog“ poretka i hijerarhije vrijednosti. (Nemeć, 1995, 248). Roman je izlazio u nastavcima u *Nadi*. *Plein air* je psihološki roman koji ističe feminističku ideju. Radi se o dvije ljubavne priče koje se odvijaju usporedno. Prva priča prati analizu spolova, vrlo je teška i komplicirana, dok je druga priča vrlo naivna i jednostavna. Muški glavni lik okarakteriziran je nesigurnom i preosjetljivom svijesti. Kao takav stavljen je u suprotnost sa zreloom i samouvjerenom ženom koja ne prihvaća društvene predrasude. Kroz kontrast muškoga i ženskoga lika, Truhelka tematizira pitanja društvenih stereotipa o spolovima, bračnih normi, ženskih prava itd. U književnosti prije Truhelke lik žene bio je prikazan ili kao idealiziran ili kao demoniziran. Ona je prva koja hrvatskoj književnosti predstavlja lik zbiljne te intelektualno nadmoćne žene. Truhelkin ženski lik suzdržano i pažljivo, ali ipak odlučno zastupa ideju o ženskim pravima koja je odraz stvarnog ženskog položaja i borbe za ženska prava u razdoblju moderne. (Detoni Dujmić, 1998, 111-112)

Radnja romana prati slikaricu Zdenku Podravac i njezinoga partnera Vlatka Urbanića. Njihova se ljubavna priča na početku doima kao prava „kliše romana“. No već smo mogli zaključiti da kod Truhelke ništa nije tako jednostavno. Upravo emancipacijom Zdenkinog lika, psihološkom igrom među likovima te nevinim erotskim

nabojem, ovaj se roman izdiže iznad svakog klišeja tadašnje književnosti. Suprotno prvoj, kompleksnoj ljubavnoj fabuli između Zdenke i Vlatka, stoji jednostavna i predvidljiva ljubavna fabula između Vlatkove sestre Cvijete i Zdenkinoga brata Hinka. Zanimljivo je što Truhelka kao glavnoga naratora postavlja Vlatka pa priču pratimo iz muške perspektive. Vidimo njegov doživljaj do sada neviđene, emancipirane, staložene i inteligentne žene koju mu je u početku teško razumjeti, ali čiju emancipaciju sukladno sa sretnim krajem prihvaća. (Ivon i Blažinović, 2016, 55)

Autorica Dunja Detoni Dujmić koristi pojam „fenomen plein – air“. Nije slučajno što je Truhelka kao glavni ženski lik postavila slikaricu. Ona naime u roman uključuje likovno izražavanje u duhu impresionizma. „... slika neposredno u krajoliku nastojeći ga fiksirati kao neku vrstu sadašnjosti kojoj prijete prebrzi nestanak.“ (Detoni Dujmić, 1998, 111). Unatoč snažnom utjecaju impresionizma vidljivom u autoričinoj orijentaciji na likovnost i glazbenost, iz romana nisu isključeni elementi naturalističkog kanona. Težnja naturalizmu vidljiva je u preciznosti, detaljima i čitkoj fabuli. Truhelkino odmicanje od impresionizma koji teži rastvaranju logike i neangažiranosti, može se primijetiti i u samom iznašanju aktualne feminističke ideje. (Detoni Dujmić, 1998, 111-112)

3.3. *Vojača*

Roman *Vojača* izašao je 1899. godine. Kao i *Plein air*, izlazio je u nastavcima u *Nadi*, a zatim kao zasebna knjižica u Truhelkinoj vlastitoj nakladi. *Vojača* je povijesni roman koji se bavi temom bosanske prošlosti. Prikazuje zbivanja u hrvatskome plemstvu 15. stoljeća, odnosno borbu za krunu između Stjepana Tomaša Kotromanovića i vojvode Radivoja Kotromanića. Naslov roman je zapravo ime kraljice koja se u svim tim okolnostima morala odreći svoje sreće. Iako roman prati povijesnu temu, Truhelka ponovno stavlja naglasak na ženski lik. Unatoč tome, Truhelka vrlo dobro prikazuje povijesni okvir ove priče, služi se pravilnim nazivljem te daje detaljnu povijesnu, etnografsku, arheološku i kulturnu sliku. Truhelka odlično poznaje povijesno vrijeme o kojem piše, što se vidi u opisu odjeće, dubrovačke atmosfere, izgleda begovih odaja itd. (Detoni Dujmić, 1998, 112)

Sukladno s povijesnom tematikom ovog romana, Truhelka povezuje intimni svijet svojih likova s političkom situacijom. Želi prikazati kako društveni kontekst utječe na sudbine likova, pogotovo na ženu. Roman naravno ima i ljubavnu fabulu koja se odvija između Stjepana Tomaša i Vojače. Ta ljubav okarakterizirana je prije svega klasnim razlikama. Stjepan Tomaš je plemić koji se bori za krunu, dok je Vojača seljačkoga podrijetla. Karakterizacijom lika Vojače, Truhelka aludira na stvaran položaj žena toga doba. Vojača je inferiorna, nije na istom nivou kao muški lik, prije svega po podrijetlu. Opterećena je nerazumljivom sudbinom, nejasnim podrijetlom, nesigurna je. Truhelka takvim likom želi upozoriti na potrebnu emancipaciju i obrazovanje kako bi žene mogle izbjeći sudbinu prikazanu likom Vojače. Iste je godine u *Vijencu* objavila i neku vrstu nastavka *Vojače*, pod nazivom *Finis Hercegovinae*. (Ivon i Blažinović, 2016, 60-63)

3.4. Ostala djela

Jagoda Truhelka napisala je i mnoga druga djela. Od njezinih kraćih proza ističe se novela *Četvorka*. Priča ove novele prati četiri ljubavne fabule koje se odvijaju u isto vrijeme. Likovi nemaju imena. Ta je informacija važna jer se pomoću nje može naslutiti da Truhelka prepoznaje srž moderne na njezinom samom početku. S razlogom piše nedovršnu priču, a likovima ne daje imena jer želi ukazati na važnost unutarnje situacije i zbivanja, a ne vanjske. Truhelka se istaknula i u književnosti upućenoj mladeži i djeci. 1894. godine izlazi mladenački roman *Tugomila*. To je priča o djevojčici iz sirotišta koja odrasta i uspijeva postati učiteljica. Kroz djevojački lik Tugomile Truhelka izražava probleme koji su ju zaokupljali u pravom životu: motiv odrastanja i ženske emancipacije. Za djecu je napisala i djela kao što su *Božja ovčica*, *Otac* te brojne druge priče koje su skupljene i uvrštene u pripovjedačku seriju *Zlatni danci* (1918.), *Bogorodičine trešnje* (1929.), *Dusi domaćeg ognjišta* (1930.), zatim *Crni i bieli dani* (1944.), isto kao i njihova dopuna *Pipo i Pipa* 1923. godine. Vrhuncem Truhelkine dječje proze smatraju se *Zlatni danci*. Riječ je o kompozitnom romanu, odnosno nizu ulančanih pripovijesti za razne dječje uzraste. Svaka priča, odnosno svaka epizoda, sadrži po jednu anegdotu koja nije povezana s drugim pričama. Priče povezuju isti dječji likovi te motiv građanske intelektualne obitelji u gradu Osijeku. (Detoni Dujmić, 1998, 114-121)

4. IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ²

Autorice Mandić i Borošić u svojim diplomskim radovima pružaju uvid u život, djelovanje i književno stvaralaštvo Ivane Brlić Mažuranić. Ova je autorica rođena 18. travnja 1874. godine u Ogulinu, a umrla je 21. rujna 1938. godine u Zagrebu. Bila je najstarija od četvero djece: sestre Aleksandre te dva brata Božidara i Želimira. Ivanin otac Vladimir Mažuranić bio je književnik, povjesničar i odvjetnik, a njezina majka zvala se Henrieta rođ. Bernath. Obitelj se radi očeva posla nekoliko puta selila pa tako 1882. godine dolaze u Zagreb gdje Ivana završava dva razreda djevojačke škole. Ostatak obrazovanja stekla je na privatnim satovima koji su se uglavnom održavali na francuskom jeziku. Znala je još i engleski, ruski, njemački i talijanski. Na svim tim jezicima čitala je knjige koje bi pronašla u roditeljskoj ili djedovoj knjižnici. Njezin djed bio je prvi ban pučanin, Ivan Mažuranić. Njegova uloga u istraživanju rada i osobnosti Ivane Brlić Mažuranić igra veliku ulogu jer joj je on bio uzor i podrška kao jako voljena osoba iz njezinoga života. Nakon što su se preselili u Zagreb, Ivana puno boravi kod svoga djeda i ostvaruje s njime veliku povezanost što rezultira bolnim udarcem nakon djedove smrti 1890. godine. Godine 1892. seli se u Brod na Savi jer stupa u brak s odvjetnikom Vatroslavom Brličem točno na svoj osamnaesti rođendan na nagovor roditelja. Ivana ostaje tamo sve do 1935. godine kada se vraća u Zagreb. Kvaliteta i značaj djelovanja Ivane Brlić Mažuranić očituje se u tome što je četiri puta predlagana za Nobelovu nagradu. 1937. godine izabrana je kao dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te postaje prva žena u JAZU-u. 1909. godine počinje se boriti s depresijom i odlazi na razna liječenja u Europi, npr. na Bledu. Te bitke traju sve do 1938. godine kada Ivana, potpuno svjesna svoje bolesti, čini samoubojstvo u Gotliebovu sanatoriju na Srebrnjaku.

4.1. Književno stvaranje

Svoju prvu pjesmu *Zvijezdi moje domovine* napisala je 1886. sa samo dvanaest godina inspirirana posjetom svome rodnome gradu Ogulinu. Prve radove namijenila je svojoj djeci za lektiru jer je osjećala kako nedostaje domaćih djela za djecu. Godine 1902.

² Poglavlja 4, 4.1, 4.2 i 4.3. preuzeta su iz mog seminarskog rada *Lik žene u Pričama iz davnine Ivane Brlić Mažuranić*.

izlazi knjiga *Valjani i nevaljani* koja je pisana za malu djecu i govori o tome kako se treba ponašati. Zatim 1905. izlazi djelo *Škola i praznici* koje govori o školi i igri. Njezina jedina zbirka pjesama *Slike* izlazi 1912., a sastoji se od osam pjesama koje govore o vodi, nemiru i strepnji. Ova će zbirka nešto kasnije biti detaljnije obrađena. Prekretnica u životu Ivane Brlić Mažuranić dogodila se 1913. izlaskom romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* koji je stekao veliku popularnost te se i dan danas smatra iznimno važnim romanom dječje književnosti. Godine 1916. objavljuje zbirku bajki *Priče iz davnine*, a iste godine piše *Autobiografiju*. 1923. objavljuje *Knjigu omladini*, a nakon toga tek 1930. predavanje *Mir u duši*. 1934. objavljuje tri sveska koje je pronašla u arhivu obitelji svoga muža pod nazivom *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi*, a nakon njezine smrti objavljena su još dva sveska. Godinu dana prije smrti, 1937. objavljuje adolescentski roman *Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata*. (Mandić, 2019, 5-6)

4.2. *Priče iz davnine*

Priče iz davnine su zbirka bajki koja je objavljena 1916. godine. Zbirka se sastoji od osam priča, a to su: *Šuma Striborova*, *Kako je Potjeh tražio istinu*, *Regoč*, *Ribar Palunko i njegova žena*, *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* te *Sunce djever i Neva Nevičica*. Prvo izdanje sadržavalo je samo ovih šest priča, drugo izdanje 1920. ostaje nepromijenjeno, a tek u trećem izdanju iz 1926. autorica dodaje još dvije priče: *Jagor i Lutonjica Toporko i devet župančića*. Ulogu menadžera za izdanje *Priča iz davnine* izvan Hrvatske imao je Ivanin brat, Želimir Mažuranić. Tražio je prevoditelje i birao prijevode, imao ulogu kritičara, tražio izdavače itd. Na engleskome jeziku ova zbirka se zove *Croatian Tales of Long Ago* te je doživjela nevjerojatan uspjeh, a prvi ju je objavio engleski nakladnik George Allen et Unwin. Zbirka je prevedena i na brojne druge jezike: poljski, švedski, češki, njemački, ruski, francuski, slovački, slovenski, makedonski itd. (Borošić, 2018, 13-16)

Kristina Mandić navodi da su *Priče iz davnine* pisane na temelju narodnih priča, no tu tvrdnju ne možemo lako argumentirati, ali možemo primijetiti da se srž Ivaninih bajki sastoji se od etičke vrijednosti ljudskoga života i povezanosti čovjeka sa svojim narodom. Svaka priča govori o nekom osnovnom životnom pitanju te ima moralnu i emotivnu vrijednost.

4.3. Prikaz ženskoga elementa u *Pričama iz davnine*

Ženski je element razdijeljen u dvije krajnosti, pozitivnu i negativnu. To možemo najbolje vidjeti u najpoznatijoj priči u zbirci, *Šumi Striborovoj*. Starica majka predstavlja pozitivnu krajnost okarakteriziranu pod likom dobre majke. Djevojka-guja predstavlja negativnu krajnost, odnosno lik zle nevjeste. Uočljivo je i kako se u pričama cijeni očuvanje patrijarhalnoga poretka. To vidimo također u *Šumi Striborovoj* gdje majka čini sve kako bi zaštitila svoga sina neovisno o tome kako se on prema njoj ponaša i kakve odluke donosi. Dakle završetak priče prikazuje muškarca u središtu i ženu sa strane koja je samo izvršila svoje „ženske dužnosti“. Žene u *Pričama iz davnine* nemaju ni svoju priču. Da se naslutiti da je muškarac taj koji vodi svoju priču, a žena je tamo da mu pomaže. To možemo vidjeti u priči *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* gdje Rutvicu orao prenese do crkvice, a ona tamo gotovo do kraja priče čeka dok Jaglenac vodi svoju priču i doživljava sve opisane zgrade. Rutvici je dodijeljena „ženska pasivnost“. (Lovrenčić, 2013, 71-83)

Sanja Lovrenčić upućuje na to da je jedina *Priča* koja govori o snazi moćnoga ženskoga načela *Ribar Palunko i njegova žena*. U svakome naslovu gdje saznajemo ime žene, ona je pasivniji lik od muškarca, dok u ovoj priči ni ne znamo njezino ime, ali ona ima ulogu protagonistice. Palunkova žena obavlja sve ženske dužnosti kao i ostale žene u bajkama, no to nije njezino glavno obilježje. Ona se ističe po pričanju priča i time „unosí čaroliju“ u stvarni svijet. Ona je također ta koja spašava Palunka uz vlastite žrtve, ona vodi priču i nije pasivna.

Priča *Ribar Palunko i njegova žena* odličan je primjer glavnoga ženskoga lika koji vodi cijelu priču i na kraju spašava situaciju. Zanimljivo je što tako važna glavna junakinja nema ime. Smatram da bi to moglo aludirati na činjenicu da su žene i dalje inferiorne u odnosu na muškarce, čak i kada vode cijelu radnju. Za temu ovoga rada iznimno je važna pojava inteligentne, racionalne i emancipirane žene, a ova priča je savršen prikaz takvoga lika. Ribar Palunko je iracionalan lik koji je zaokupljen ženinim pričama o Morskome kralju te željom za bogatstvom. Živi u iluziji i željama, a ne shvaća prave vrijednosti koje ima uza se. Njegova žena je ta koja svojom pameću, racionalnošću

i vlastitim žrtvama spašava muža i sina od Morskoga kralja te pokazuje sposobnosti ženskoga lika.

4.4. Zbirka *Slike*

Slike su zbirka pjesama te ujedno prva Ivanina knjiga koja nije namijenjena djeci. To je također njezina jedina zbirka poezije. U svojoj *Autobiografiji* naglašava da je ova zbirka njezino najdraže djelo. Zbirka se sastoji od osam pjesama, a to su: *Jutro*, *Suton*, *Noćna oluja*, *Svetovid*, *Košute*, *Dvie slike*, *Led na rieci* te *Proljetni akvarel*. Prije svega, važan je autoričin predgovor iz kojeg se saznaje njezin poticaj za pisanje poezije. Čak i bez čitanja pjesama, iz predgovora se može zaključiti da je autorica imala impresionistički poticaj za pisanje. Izborom motiva u pjesmama, kao i temeljnim pojmom *slike* (kako naziva svoje pjesme), autorica nastoji predočiti impresionistički ugođaj, odnosno karakterističnu osjetilnost u doživljavanju svijeta. Dakle glavno obilježje Ivanine poezije je težnja za dočaravanjem kompleksnosti i ukupnosti dojmova pri doživljavanju pojedine *slike*. U svojim pjesmama autorica koristi motive iz prirode i prirodnih pojava. To je zapravo preslikavanje prirodnih fenomena na čovjeka, odnosno na njegov osjećajni i osjetilni sklop. Taj postupak autorica koristi vrlo često, ne samo u poeziji. Kao rezultat javlja se element fantastike, što se vidi i u ovim pjesmama. U nekim su pjesmama preuzeti motivi iz usmenog pjesništva i narodne pjesme pa su prirodne pojave tako predočene s pomoću fantastičnih, odnosno mitoloških likova. Na primjer u pjesmi *Led na rieci* javljaju se likovi vila Rusalka koje zimi spavaju na smrznutoj površini rijeke. Zatim u pjesmi *Dvie slike* pojavljuju se mala mitološka bića Lešnji i Čorti, a u pjesmi *Svetovid* mračni bog Černabog. Kako bi uspjela prenijeti vlastiti osjetilni doživljaj, autorica fantastiku koristi ravnopravno s realnim opisnim kategorijama. U impresionistički doživljaj uklapa predmete, prirodne pojave, životinjsko glasanje itd. Na taj se način postojeće i zamišljene pojave tretiraju potpuno ravnopravno. U nekim je pjesmama predočavanje tih prizora zapravo metafora za stanje lirskog subjekta. U pjesmama su prikazana stanja radoznalosti, nemira, strepnje, začuđenosti. Upravo na taj način Ivana Brlić Mažuranić povezuje status lirskoga subjekta s ljudskim zajedništvom. Za nju je pjesništvo ne-osobno prenošenje osjetilnih dojmova, odnosno zajednički oblik doživljavanja svijeta. U pjesmama se također može uočiti impresionističko potiskivanje vremena, odnosno neovisnost o pravom trajanju vremena. Vrijeme je zapravo samo jedan od elemenata koji je potpuno

ravnopravan s drugim elementima. To se vidi u motivima promjena u prirodi za vrijeme zime, rađanja dana kao rezultat borbe mitoloških bića itd. U svakoj pjesmi Ivana Brlić Mažuranić kombinira nekoliko osjetilnih doživljaja. Pod jednim jedinstvenim prizorom obuhvaća spoj zvukova, vizualnih detalja, pokreta, zamišljenih pojava i bića. Najvažniji elementi ugođaja prisutnog u pjesmama su smirenost te prigušenost boja, zvukova i pokreta. Na primjer u pjesmi *Dvie slike* to bi bio ugođaj tihog jutarnjeg pejzaža s rijekom i njezinim „tihim talasima“ kao središnjim motivom. U pjesmi *Košute* prikazan je smiren, noćni pejzaž s tihim i tajanstvenim noćnim glasovima, šumom potoka i mjesečevim svjetlom. Jedan od glavnih motiva u ovim pjesmama je voda koja je prikazana kao rijeka, slap ili potok. Međutim voda ima različita značenja u svakoj situaciji. Tako je na primjer u pjesmama *Jutro* i *Led na riedi* voda glavni akter zbivanja, odnosno subjekt. S druge strane, u pjesmama *Suton*, *Noćna oluja* i *Košute* voda je prikazana kao dekor. U pjesmi *Dvie slike* rijeka predstavlja cijelo zbivanje, a ne samo njegov prostor. (Zima, 2001, 51-61)

5. ADELA MILČINOVIĆ

Adela Milčinović³ rođena je 14. srpnja 1879. godine u Sisku, a umrla je 18. lipnja 1968. godine u New Yorku. Osim važne hrvatske književnice, bila je i publicistica te novinarka. U Zagrebu je završila Učiteljsku školu sestara milosrdnica. Pohađala je i tečaj iz povijesti umjetnosti u Hamburgu i predavanja u Višoj ženskoj školi u Leipzigu. Bila je jedna od glavnih borkinja za ženska prava, što će biti prikazano kroz iduća poglavlja.

5.1. Književno stvaranje

Na samome početku svoga književnoga stvaranja Adela je pokazala interes za crtičarsko i novelističko pripovijedanje. Jedno od njezinih prvih književnih djelovanja, nakon što je završila učiteljsku školu u zagrebačkom samostanu Sestara milosrdnica, bilo

³ Adela Milčinović. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Pristupljeno 10. lipnja 2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/milcinovic-adela>

je u listu *Narodne novine*. Tamo je postojao podlistak u kojem je pisalo mnogo mladih književnica, među kojima je bila i Adela. 1903. godine objavila je svoju prvu knjigu novela zajedno sa suprugom Andrijom Milčinovićem, a nosila je naslov *Pod branom*. Andrijin pristup ovoj knjizi ocrta se u opisu nespokojnog i pasivnog poluintelektualca, dok Adela opisuje osjećajni i duhovni život žene. Radnja prati sudbine usamljenih seoskih učiteljica koje tragaju za stvarnim životnim sadržajem te prikaz njihove boli kada prolaze kroz slom tih iluzija. (Detoni Dujmić, 1998, 197-198)

5.2. Zbirka *Pod branom*

U ovoj zbirci, za žensku tipologiju važne su novele *Posjet* i *Bez nade*. Adela ih piše kao psihološke opise ženske svijesti koja je zaokupljena i sputana stvarima na koje ne može utjecati. Adelina ženska tipologija dovodi u kontrast s jedne strane površnu i neosvještenu ženu, a s druge strane inteligentnu ženu koja razumije uzrok svoga nespokoja. U tome smislu, Adela povezuje status žene sa socijalnim okolnostima, isto kao što smo vidjeli kod Jagode Truhelke. Na primjer u noveli *Posjet* za taj joj je element poslužilo zapušteno slavonsko selo kojeg je i sama upoznala jer je tamo njezin muž Andrija jedno vrijeme radio kao učitelj. Još jedna važna novela u ovoj zbirci je *Fran Jelić*. Ovdje Adela uvodi novu tematiku. Govori o ženskome statusu, a način na koji o toj temi piše potaknut je tadašnjim aktualnim feminističkim pokretom. Adela kasnije postaje jedna od najvažnijih pobornica istoga pokreta. Taj motiv provodi kroz istraživanje drame u muškim i ženskim vezama, a najviše tematizira razlike i neshvaćanja između spolova, odnosno brojne nesporazume koji nastaju iz međusobnog nerazumijevanja i razlika.

Iako je cijela zbirka bila izrazito uspješna, najveći je uspjeh bez sumnje postigla autobiografska dijaloška crtica *Čiča Mijo*. Ovo djelo je opis slavonskoga života i svakodnevnice izrečene kroz dijalog koji je specifičan zbog posebnosti slavonskoga govora. Mnogi su kritičari hvalili ovu crticu. Na primjer Matoš kaže da je ovo najbolja i najoriginalnija crtica Adele Milčinović. Smatra da je Adela najbolji ženski humorist i satirik te da je odlično na taj način prikazala Slavoniju. (prema Detoni Dujmić, 1998, 198-199)

5.3. *Ivka*

Ivka je prva Adelina samostalna knjiga koja je izašla 1905. godine. Sastoji se od osam novelističkih priloga vrlo slične tematike. Većinom su to likovi odgajateljica, učiteljica, švelja i vezilja koje čeznu za sadržajnim i smislenim životom. U tim tekstovima nema dublje psihološke analitičnosti, već prevladava opis trenutačnih stanja likova. U noveli *Prolazi život* radi se o ostarjeloj djevojci koja tuguje za time što nije postala majka, a život joj prolazi. U proznim pak tekstovima *Uz Alsteru* i *U noći*, tema je slom ženskih iluzija, a novela *Susret* obrađuje ženin san o sreći koji je neuspješan radi obitelji, simbolizirajući već spomenuto nerazumijevanje u komunikaciji između muškarca i žene.

Jedna od najistaknutijih novela u zbirci je *Nedina ljubav*. Govori o seoskoj učiteljici koja pripovijeda o svojoj ljubavi. Međutim, ove radnje koje prate ženske likove Adelinih novela nisu u prvome planu niti su pretjerano razrađene. Uvijek postoji neki dublji motiv kojeg Adela želi prikazati, a to čini pomoću ovakvih jednostavnih fabula. U ovoj noveli bi tako glavna tema bila neobjašnjive promjene u ženskim osjećajima i raspoloženjima, isto kao i kontrastni osjećaji prema suprotnome spolu. S jedne strane javlja se ogromna odbojnost, a s druge strane ropska odanost. Osjećaji se cijelo vrijeme mijesaju, prelaze iz straha u obožavanje, iz ogromne sumnje u bezuvjetno povjerenje.

Iz ove je zbirke još važno izdvojiti prozu *Jedno nedjeljno popodne*. Po svome sadržaju vrlo je slična ranije spomenutoj crtici *Čiča Mijo*. I ovdje se radi o anegdoti iz života u slavonskome selu koja je dopunjena folklornim prikazima. Također odiše humorom i satiričnim opisom jednostavne radnje o slikaru kojeg su seljaci zamijenili s uhodom. (Detoni Dujmić, 1998, 199-200)

5.4. *Sjena*

1919. godine Adela objavljuje svoju najzreliju prozu do sada, pripovijest pod nazivom *Sjena*. Ovo djelo istovremeno prati dvije radnje. S jedne strane rat kao važan pokretač događaja fabule, a s druge strane fabula prati glavnu junakinju Vidu i njezin bračni nesklad. Naslov pripovijesti simbolizira smrt njezinoga prijatelja koji preuzima ulogu sjene i postaje oblikom posmrtno ljubavi. Adelin prijašnji motiv zagonetne ženske duše u ovome djelu dobiva potpuno novu dimenziju. Vida se žustro suprotstavlja

društvenom licemjerju, a svoje misli iskazuje kroz dijalog, po čemu je ovo djelo posebno. Ovdje Adela prvi puta u razgovoru, odnosno dijalogu, sučeljava ženske misli, slutnje i strahove koji se odnose na kontrast između spolova. Na taj način kontrast među spolovima koji je Adela i ranije spominjala, dobiva književno životniju objavu. Veliki je naglasak stavljen na Vidinu osjetljivost koja uništava bračnu privrženost i dovodi do osuđenosti na samoću. Sjena prijatelja gotovo postaje književnim junakom, odnosno demonskim dvojnikom nestala prijatelja. Ovdje Adela koristi ekspresionističku simbolizaciju kojom je htjela iznenaditi čitatelja te ga čak i šokirati ružnoćom. Uloga sjene je potvrđivanje nerazumijevanja spolova koje i mušku i žensku stranu stavlja u ulogu mučitelja i žrtve. (Detoni Dujmić, 1998, 201-204)

5.5. Ostala djela

Druga Adelina samostalna knjiga nosi naslov *Gospođa doktorica (Sestra Marija-Liza)*, a objavljena je 1919. godine, dakle iste godine kao i *Sjena*. Tema ovoga djela je sporazumni bračni eksperiment. Radnja je vrlo naivna, puna klišeiziranih situacija, a služi kao poticaj za Adelinu studiju o osjećajnoj i duhovnoj, ali nesigurnoj i ovisnoj ženskoj ćudi. Jedan od glavnih elemenata je, kao i do sada, vječiti nesporazum između muškog i ženskog spola. Autorica nastoji prikazati različite oblike povezanosti, kao što su platoniska ljubav i samilost.

Dvije godine kasnije, 1921., Adela je objavila tri sveščića novih novela. Neke od njih su: *Tajna*, *Roman gospojice Maje*, *Noći*, *Mati*, *Pjesma Solweige*, *Listići iz dnevnika*, *Sinovljeva baština* itd. U ovim djelima možemo primijetiti već prepoznatljive situacije, kao što je „zid“ između spolova, ženska osjećajna nedosljednost, opis duševno poremećene žene, moć ženske intuicije itd.

1913. godine, na vrhuncu Adelinog književnog djelovanja, izlazi njezina jedina drama pod naslovom *Bez sreće*. Radnja ove drame prati seoskoga slugu iz slavonskog sela koji je počinio dva ubojstva. Osim uvođenja novog kriminalističkog elementa, Adela uvodi i dva suprotstavljena ženska lika stavljaajući u kontrast osobine pohlepe i čednosti. Između te dvije ženske krajnosti stavlja muškoga lika koji radi očuvanja obiteljskog jedinstva i gospodarskog boljitka počini zločin. Muški lik je vrlo razvijen, podnosi

najprije teret društvene nepravde pa pritisak raznih moralnih dilema, najviše one o odnosu zločina i krivnje. (Detoni Dujmić, 1998, 204-207)

5.6. Književni biografizam

Iako je Adela svoje književno umijeće najviše iskazala u pisanju novela, okušala se i u žanru književnoga biografizma. Za predmet obrade u tim djelima uzela je žensku osobnost, temu koja ju je očito u svim žanrovima najviše zaokupila. Adela je istraživala život autorice Dragojle Jarnević te je dokumentaristički slijedila njezin *Dnevnik*. Svojom interpretacijom je potkrijepila Dragojline stavove o položaju žene u „muškom svijetu“ te o društvenim stereotipima. Posebno je suosjećanje pokazala u motivu ženske iskrenosti. Radi se o neobičnom životu žene u 19. st., individualne žene slobodnoga duha. Adelina obrada Jarnevićkina *Dnevnika* pomaže i u razumijevanju njezinih vlastitih stavova. Povezuje svoje stavove s Dragojlinim. Govori o produhovljenoj ženi koja se nalazi između stvarnosti i fikcije, u kojoj se nalazi mnoštvo unutarnjih svjetova te psihološki sadržaji koji se uopće ne mogu razumski objasniti. Može se dakle zaključiti da je u pozadini njezinog književnog rada veliko zanimanje za društveni položaj žene te pravednost. Tijekom dvadesetih godina bavila se člancima o ženskoj budućnosti, ženskim društvima u svijetu i Hrvatskoj, pitanjem prostitucije, bijelog roblja itd.

1925. godine Adela napušta Hrvatsku i odlazi u Ameriku. Tada njezino feminističko književno djelovanje pomalo staje. Mijenja tematiku u pitanje iseljništva vezanog uz njezinu novu domovinu. U hrvatskome se tisku pojavljuje s *Pismima iz Amerike* u kojima govori o socijalnom stradavanju hrvatskih iseljenika. Svoju djelatnost u Americi opisala je u *Autobiografiji* 1964. godine. Govori kako je radila kao novinarka *Ureda za ratne informacije* te kao spikerica *Glasa Amerike*. (Detoni Dujmić, 1998, 207-209)

6. ZAKLJUČAK

Na primjerima važnih autorica hrvatske moderne navedenih u ovome radu (Gjene Vojnović, Jagode Truhelke, Ivane Brlić Mažuranić i Adele Milčinović) može se zaključiti važnost ženskoga glasa u razdoblju hrvatske moderne. Ove autorice uspostavile su ženski lik kao ravnopravan muškome. Prikazale su ženu kao pametnu, snažnu, inteligentnu i jaku, a ne samo kao suprugu, majku i slično. Postavile su temelj budućim autoricama te dale snažnu poruku čitateljicama. Fabule njihovih djela su itekako značajne i zanimljive, ali smatram da je puno važnija poruka koja se krija iza njih. Ova su djela zapravo poticaj na borbu za ženska prava i emancipaciju. Unatoč svim kritikama, ove su se spisateljice uspjele izdići te izboriti za svoje mjesto u hrvatskoj modernoj književnosti. Pokazale su da su i žene sposobne pisati izrazito kvalitetna djela te postići uspjeh. Kroz svoje ženske likove prikazale su realne situacije u kojima se mogla pronaći žena toga doba. Pomoću tih snažnih, racionalnih i emancipiranih ženskih likova istaknule su ženski „glas“ koji je jednako važan kao i muški. Zabrinute društvenim statusom žene te političkim pitanjem u razdoblju hrvatske moderne, zauzele su se za sebe pa time i za nas, žene današnjega društva.

7. LITERATURA

1. Borošić, Maja (2018). *Priče iz davnina Ivane Brlić-Mažuranić u kontekstu usmene književnosti* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
2. Brlić Mažuranić, Ivana (1980). *Priče iz davnine*. Zagreb: Mladost.
3. Detoni Dujmić, Dunja (1998). *Ljepša polovica hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Esih, Ivan (1956). Smrt Gjene Vojnović (Kristijane Solvejgs) 1866. – 1956. *Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, IV, str. 295. Dubrovnik: Sveučilište.
5. Internetski izvor: Adela Milčinović. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Pristupljeno 10. lipnja 2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/milcinovic-adela>
6. Ivon, Katarina; Blažinović, Josipa (2016). Kako bih mogla da budem dobra ili o ženskom pismu Jagode Truhelke. *Magistra Iadertina*, I, str. 51-71. Zadar: Sveučilište u Zadru.
7. Lovrenčić, Sanja (2013). Žrtvovanje čarolije ili djelo Ivane Brlić Mažuranić u svjetlu feminističke književne kritike. *Treća*, XV, str. 71-83.
8. Lunaček, Vladimir (1905). Iz književnog zakutka. *Dnevni list*, I, br. 70, str. 9
9. Mandić, Kristina (2019). *Znanstveni radovi o djelima Ivane Brlić-Mažuranić u odabranim zbornicima* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
10. Nemeč, Krešimir (1995). *Povijest hrvatskog romana od početaka do kraja 19. st.* Zagreb: Znanje.
11. Šicel, Miroslav (2005). *Povijest hrvatske književnosti*. Knjiga III. Moderna. Zagreb: Biblioteka Posebna izdanja.
12. Truhelka, Jagoda (1995). *Vojača*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Truhelka, Jagoda (2020). *Plein air*. Zagreb: Ognjište.
14. Vinaj, Marina (2006). Oživljeni svijet Jagode Truhelke. *Muzeologija*, 43/44, str. 162-163. Osijek: Muzej Slavonije.
15. Vojnović-Loiseau, Gjena: *Na Mihajlu*. XXXV. 19. 591 – 596 – b. Bibliografija *Vienca*. URL: <https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/book/61> (pristupljeno 13. lipnja 2024.)

16. Zima, Dubravka (2001). *Ivana Brlić Mažuranić*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.